

І. М. Школи]. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2003. – 662 с.

Получено 12.04.2011

УДК 640.2.011.2 (477.54)

Т.В.БЕЛІКОВА, канд. екон. наук

Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури

ОЦІНКА РОЗВИТКУ СФЕРИ ПОСЛУГ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розглядається необхідність агрегування різномірних показників для проведення порівняльного аналізу рівня розвитку сфери послуг, пропонується алгоритм розрахунку рівня розвитку сфери послуг регіону, наводиться розрахунок регіональних показників Харківської області в порівнянні з іншими областями.

Рассматривается необходимость агрегирования разнородных показателей для проведения сравнительного анализа уровня развития сферы услуг, предлагается алгоритм расчета уровня развития сферы услуг региона, приводится расчет региональных показателей Харьковской области в сравнении с другими областями.

Necessity of aggregation diverse indicators for comparative level development of services sphere is considered. The algorithm of calculation level development of services sphere of region is offered. Calculation of regional indicators of the Kharkov area in comparison with other areas is resulted.

Ключові слова: сфера послуг, інтегральний показник, регіональний показник.

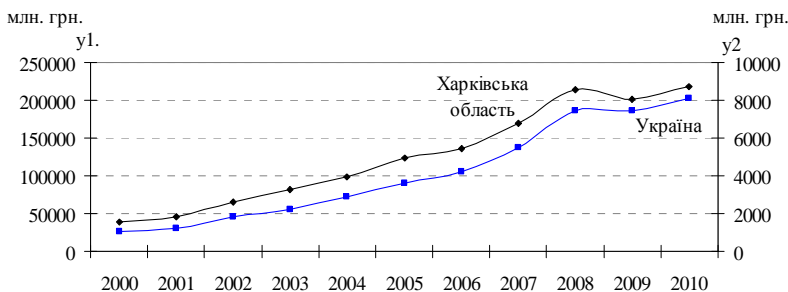
Послуги, які надаються населенню, відіграють велике значення в їх суспільному житті. Належне обслуговування сприяє економії праці, витрат, раціональному використанню вільного часу, зближенню рівнів життя міських і сільських мешканців, відіграє важливу роль у грошовому обігу. Ступінь розвитку сфери обслуговування визначає зайнятість населення, умови життєдіяльності людей, рівень життя в країні.

Питанням економічного розвитку сфери послуг в Україні приділялася велика увага як в науковому, так і в практичному аспектах. Сферу послуг вивчали такі вітчизняні вчені, як А.В.Сидорова, О.А.Іщенко [1-3] та ін.

Метою статті є дослідження сучасного стану сфери послуг в різних регіонах України, зокрема в Харківській області, на основі розрахунку рівня регіонального розвитку сфери послуг регіону.

В 2010 р. в Україні обсяг послуг, реалізованих споживачам підприємствами сфери послуг, за даними Державного комітету статистики України [4] становить 203,2 млрд. грн., що у порівнянних цінах на 2,9% вище рівня відповідного періоду минулого року. Найбільшу частку в загальному обсязі реалізованих послуг займають наступні види економічної діяльності: діяльність транспорту та зв'язку (60,18% в структурі реалізованих послуг), операції з нерухомим майном, оренда,

інжиніринг та надання послуг підприємцям (27,89%), надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури та спорту (5,07%). В Харківській області обсяг реалізованих послуг дорівнює 8,7 млрд. грн., що у порівнянних цінах на 2,77% вище рівня попереднього року. Динаміку обсягів реалізованих послуг в Україні та Харківської області за останні десять років наведено на рисунку. Дані по Україні відповідають осі y_1 , дані по Харківській області – осі y_2 .

Динаміка обсягів реалізованих послуг

З цього рисунка видно, що перманентне зростання обсягів реалізації послуг як в Україні, так і в Харківській області в 2009 р. змінилося їх спадом, що зв'язано, насамперед, з фінансовою кризою, яка помітно вплинула на розвиток сфери послуг.

Для проведення порівняльного аналізу розвитку сфери послуг регіонів за різними факторами необхідно узагальнення різнорідних показників з метою одержання сумарної характеристики різних соціально-економічних явищ. Для визначення рівня регіонального розвитку сфери послуг можна використовувати економіко-статистичний метод побудови узагальнених (інтегральних) показників.

Інтегральний показник розраховується за формулою [5]

$$F_i = a_1 Z_{i1} + a_2 Z_{i2} + \dots + a_j Z_{ij} + \dots + a_n Z_{in}, \quad (1)$$

де F_i – розмір узагальненого показника розвитку сфери послуг в регіоні; a_j – міра, з якою j -й показник враховується в узагальненому. Величина a_j в даному розрахунку в усіх випадках прийнята рівною одиниці; Z_{ij} – значення j -го показника в i -му регіоні, отримане в результаті агрегування; n – число вихідних показників, включених в аналіз.

Методологічною основою цих розрахунків є вимога ввести однорідність у систему досліджуваних показників. Задача приведення вихідних показників до порівняльного вигляду зважується шляхом їхньої стандартизації.

Можна виділити чотири основних методичних підходи проведення стандартизації [5]. Перший – рангова стандартизація, де здійснюється заміна абсолютних значень ознак рангами, що присвоюються залежно від розташування регіонів в упорядкованій сукупності за величиною кожного з показників. Другий – часткова стандартизація, при якій значення вихідних показників відносяться до загального підсумку за сукупністю. Третій підхід ґрунтується на віднесенні значень кожного з вихідних показників до їхнього середнього рівня за всією статистичною сукупністю за цим показником. Четвертий підхід ґрунтується на тому, що як стандарт може бути використана будь-яка цифра, тому що співвідношення елементів ряду не змінюється від ділення на будь-який постійний дільник.

При розрахунку рівня регіонального розвитку сфери послуг регіону використаний третій метод.

Розрахунок виконується за наступним алгоритмом: 1. Визначення середнього значення кожного з вихідних показників. У даному випадку за стандарт приймається середньоукраїнський рівень показників. 2. Знаходження стандартизованих показників за всією статистичною сукупністю. 3. Визначення узагальнених показників регіонального розвитку сфери послуг. 4. Визначення регіональних показників областей.

Вихідними для регіонального аналізу розвитку сфери послуг прийняті наступні показники: X_1 – обсяг реалізованих послуг, млн. грн.; X_2 – обсяг послуг, реалізованих населенню, млн. грн.; X_3 – обсяги експорту послуг, тис. дол.; X_4 – обсяги імпорту послуг, тис. дол.; X_5 – грошові витрати населення, млн. грн.; X_6 – індекси реальної заробітної плати.

Порядок розрахунку рівня розвитку сфери послуг регіону здійснюється в такій послідовності:

1. Визначається середнє значення кожного з показників. Воно розраховується як сукупність абсолютних значень показників кожного з регіонів стосовно їхньої кількості.

$$C_j = \frac{X_{1j} + X_{2j} + \dots + X_{ij} + \dots + X_{mj}}{m}, \quad (2)$$

де C_j – середнє значення j -го показника; X_{ij} – значення j -го показника в i -му регіоні; m – кількість регіонів.

2. Стандартизований показник визначається як відношення кожного з показників до його середнього значення.

$$Z_{ij} = X_{ij} / C_j. \quad (3)$$

3. Узагальнений показник визначається як сума всіх стандартизованих показників у i -му регіоні

$$F_i = Z_{i1} + Z_{i2} + \dots + Z_{ij} + \dots + Z_{in}. \quad (4)$$

4. Регіональний показник визначається як відношення узагальненого показника регіону до кількості стандартизованих показників

$$P_i = F_i / n, \quad (5)$$

де P_i – значення регіонального показника в i -му регіоні.

На основі розробленого алгоритму виконано розрахунок показників регіонального розвитку регіонів України за 2010 р. за даними статистичної звітності [4], що наведено в табл.1.

Таблиця 1 – Регіональні показники розвитку сфери послуг за 2010 р.

Регіон	Регіональний показник P_i	Регіон	Регіональний показник P_i
Автономна Республіка Крим	1,01	Одеська	2,03
Вінницька	0,57	Полтавська	0,59
Волинська	0,41	Рівненська	0,44
Дніпропетровська	1,81	Сумська	0,47
Донецька	2,07	Тернопільська	0,33
Житомирська	0,40	Харківська	1,36
Закарпатська	0,43	Херсонська	0,40
Запорізька	0,81	Хмельницька	0,40
Івано-Франківська	0,47	Черкаська	0,45
Київська	1,03	Чернівецька	0,31
Кіровоградська	0,38	Чернігівська	0,39
Луганська	0,72	м.Київ	7,79
Львівська	0,97	м.Севастополь	0,35
Миколаївська	0,63	Середнє значення по Україні	1,00

З табл.1 видно, що регіональний показник розвитку сфери послуг Харківського регіону в 2010 р. дорівнює 1,36 пунктів, що на 0,36 пунктів більше за середнеукраїнське значення. За рівнем розвитку сфери послуг Харківська область поступається лише Дніпропетровській, Донецькій та Одеській областям та м. Києву.

Динаміку рівня розвитку сфери послуг Харківської області за 2007-2010 рр. наведено в табл.2.

Як видно з табл.2, рівень розвитку сфери послуг за 2007-2009 рр. зростав, у 2010 р. – значно погіршувався. Це відбувається за рахунок наступних факторів. По-перше, індекс реальної заробітної плати в 2010 р. в Харківській області нижче середньоукраїнського рівня (107,6 та 110,5 відповідно). Крім того, відбулося зниження стандартизованого

показника відносно попереднього року на 0,05 пунктів, що вказує на збільшення розриву між співвідношенням індексу реальної заробітної плати до середньоукраїнського значення в 2010 р. та аналогічним показником в 2009 р., що є негативним фактором.

Таблиця 2 – Регіональні показники розвитку сфери послуг
Харківської області за 2007-2010 рр.

Показник	Значення показників по роках				Індекс зміни (відношення до попереднього року)		
	2007	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Регіональний показник Р	1,385	1,393	1,485	1,360	1,006	1,066	0,916

По-друге, знизилися стандартизовані показники $Z_1 - Z_5$ відносно попереднього року. Це свідчить про зменшення темпів розвитку сфери послуг в Харківській області відносно інших областей.

Таким чином, для подальшого розвитку сфери послуг в Україні, зокрема в Харківському регіоні необхідно враховувати фактори, що впливають на поведінку споживачів в цій сфері, а також загальний соціально-економічний розвиток країни.

1.Сидорова А. В. Економічний розвиток сфери послуг в Україні та її регіонах // Соціально-економічний розвиток регіонів України: проблеми науки та практики. – Харків: ВД „ІНЖЕК”, 2007. – 408 с.

2.Сидорова А.В. Экономико-статистические методы в управлении сферой услуг. – Донецк: ДонНУ, 2002. – 239 с.

3.Іщенко О.А. Теоретичні основи і механізм реалізації маркетингу послуг. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. – 385 с.

4.Статистична інформація Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

5.Алымов А.Н., Кочерга А.И. Социальная инфраструктура: вопросы теории и практики. – К.: Наук. думка, 1982. – 333 с.

Отримано 15.04.2011

УДК 338.48 (075.8)

Е.М.КСИФИЛИНОВА

Харьковская национальная академия городского хозяйства

ОБЩИЕ ВОПРОСЫ ВЫБОРА И ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ НА ОСНОВЕ ПОЛИДИМЕНСИОНАЛЬНЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ

Рассматриваются показатели и критерии, предназначенные для оценки альтернатив с учетом всех их существующих свойств и особенностей, факторы, влияющие на процесс принятия решений. Выполнен комплексный анализ проблемы и системный подход к оценке решений эффективности функционирования туристских предприятий.